

La doble tragèdia de l'editor català

Si el drama universal de l'editor amb vocació cultural és acabar en mans d'un gran grup comercial, el drama de l'editor català és doble: pot acabar en mans d'un grup espanyol. Ara, més que mai. Després de l'eufòria dels anys vuitanta i noranta, el sector editorial en llengua catalana està en crisi.

Fa uns anys, un editor barcelonès va proposar sense èxit a la Generalitat de Catalunya que el Govern català impulsés la creació d'un gran grup multimèdia privat dedicat a la producció cultural en llengua catalana que hauria d'estar format per un parell o tres de les editorials principals, un diari –l'Avui– i altres publicacions escrites, un diari electrònic, un canal de televisió –per exemple, el 33–, més tot el que calgués per ser fort i competitiu, com una productora audiovisual, per exemple. Sobretot, que fos interessant per a les empreses catalanes, que es veurien obligades a entrar-hi d'accionistes per garantir una bona projecció social a través del control del grup.

L'absència d'aquest grup, d'un grup multimèdia en català ferm, ha afeblit la producció cultural nacional catalana, escanyada pels grans grups d'abast espanyol, i ha deixat pas a l'espanyolització de la cultura catalana.

Era, quan la creació del grup hagué estat factible, una època editorial de vaques grasses, d'eufòria col·lectiva. L'edició en llengua catalana creixia mes a mes, en títols, lectors i repercus-

Seu del Grup 62, al Raval de Barcelona. La Caixa, propietària de la majoria de les accions, les ha posat en venda.

sió pública, des de mitjan anys vuitanta. I, a final dels noranta, no s'hi veia aturador, només trempera.

Però, en tombar el segle, la majoria de les editorials principals van descobrir que havien estirat més el braç que la màniga, que el mercat no creixia com l'agressiva i alegre oferta esperava. I les que podien haver-se agermanat per constituir el gran grup mediàtic van passar de tenir sobre la taula un projecte ambiciós i valent a tenir un pla de supervivència.

En un cas, com el del Grup 62, el pla de supervivència que han hagut d'aplicar aquests darrers mesos ha fracassat, per la magnitud de les pèrdues, i el principal accionista, La Caixa, ha decidit vendre –malvendre– la seva participació, per tallar la sangonera.

En acabar-se l'eufòria, per una banda, editorials petites o mitjanes com La Magrana i Columna acabaren sent absorbides per grups més potents, RBA i Planeta, respectivament. Potser només era la llei de vida de les editorials

petites de tot el món, dels editors independents. Ho acaba de dir l'editor francès Robert Laffont (Marsella, 1916), arran de la publicació de les seves memòries (*"Une si longue quête"*): "Aquest ofici, com l'he practicat, està condemnat. Els editors quedaran anegats en grans grups, l'esperit dels quals és incompatible amb la filosofia de la feina."

El drama universal és, en el cas català, una tragèdia nacional especialment greu, perquè l'absorció es fa per una editorial que pensa bàsicament en castellà, en espanyol.

Resultats. Comprada per Planeta, Destino –que ha traslladat a Madrid la seva oficina de premsa– ha reduït considerablement la seva línia en català i manté el premi Josep Pla com el pitjor dotat de les lletres catalanes, i sovint, el més desprestigi.

Columna ha consentit –si no ha suggerit– que dos dels seus autors estrella, Ferran Torrent i Maria de la Pau Janer, es presentessin al premi Planeta com escriptors en llengua castellana, operació que l'editor Alzueta no hagués acceptat mai si l'editorial no hagués estat absorbida per Planeta.

Potser el que ha fet Columna, que des de l'edifici de Planeta de la Diagonal gaudeix d'un dels millors observatoris del mercat editorial, és seguir la darrena tendència dels lectors catalans. Una de les novel·les en llengua catalana més venudes dels darrers anys és la traducció d'una novel·la escrita per un català en llengua castellana, Ruiz Safon, *L'ombra del vent*: ja ha superat els 100.000 exemplars.

La Magrana ha hagut de reduir notablement la seva producció i buscar el llibre popular, en detriment d'una línia literària ferma, però ho ha fet per poder donar a cada un dels seus títols l'empenta necessària per no picar-s'hi els dits. És, ara, una editorial més professional, i ha fet propostes imaginatives, però no va poder mantenir el seu gran autor de tota la vida, Jesús Moncada, que es va passar a Edicions 62 poc abans que se li declarés el càncer mortal.

Potser ha vist, amb encert, que no es pot mantenir per exemple una gran col·lecció de narrativa catalana, amb el mercat que tenim. Primer, perquè molts títols passarien sense pena ni glòria per

les llibreries, com s'escau amb una gran part dels editats en català, alguns dels quals només es publiquen gràcies a l'adjudicació d'un premi literari convocat per fundacions, caixes i ajuntaments. I en segon lloc, perquè caldria anar a la recerca dels autors més perseguits, i en les circumstàncies actuals, és un suïcidi l'avançament milionari dels drets d'autor.

El fet és que cap editor català, ni Quaderns Crema, no ha sabut imposar comercialment una col·lecció, és a dir, consolidar un públic nombrós, fidel i constant, que adquireixi tots els títols d'una col·lecció, sigui o no conegut l'autor, català o estranger, com anys enrere va aconseguir Proa amb "A tot vent", i Edicions 62, amb "El Balancí".

La tragèdia catalana és que no hi ha un grup català fort que ara pugui comprar les petites editorials, com fa anys va fer Enciclopèdia Catalana, primer amb Proa i després amb Pòrtic. Més encara, són algunes de les editorials principals les que podrien quedar absorbides per grups que editen bàsicament en castellà.

Enciclopèdia Catalana ha fet front al sotrac financer amb la venda de l'emblemàtic edifici de l'Eixample, i encara manté un ritme de producció de novetats molt alt, que molts jutgen temerari, perquè el mercat, informativament dominat pel llibre castellà, no pot pair tants títols.

Molts dels llibres editats en català, siguin de l'editorial que siguin, hauran deixat la llibreria sense haver tingut gairebé cap incidència literària, intel·lectual, cultural ni social. Es dona sovint el cas de l'autor que haurà publicat una sèrie prou considerable de títols, en menys de deu anys, en una o més editorials, i, tot i haver rebut bones crítiques i ser entrevistat sovint, no ha sabut imposar el seu nom, popularitzar-lo.

El Grup 62, que competeix amb Enciclopèdia Catalana en el mercat, cada cop més esquitit, de la venda porta a porta, no ha pogut fer front a la crisi i s'ha vist obligat a posar-se en venda. La Caixa ja no està disposada a perdre-li més diners.

Les repercussions de la venda del Grup 62 poden ser, segons l'ús que en poden fer els nous compradors, molt negatives. Les col·leccions editorials del Grup 62 han simbolitzat, per la seva magnitud i el seu impacte, la modernitat editorial catalana, com ho ha fet també Quaderns Crema, bàsicament. A més, d'ençà de l'època d'Oriol Castanys, ara a RBA-La Magrana, i amb l'adquisició d'Empúries, va obrir línies plenes d'imaginació.

Va ser el clima creat per aquesta eufòria, fora ja Castanys de la casa, i una gestió comercial desencertada, el que va fer possible l'expansió agressiva que, conjuntament amb el fracàs de les

Cap editor català no ha sabut imposar comercialment una col·lecció, és a dir, consolidar un públic nombrós, fidel i constant, que adquireixi tots els títols d'una col·lecció.

Jaume Vallcorba, creador de Quaderns Crema, ha hagut de crear un segell en llengua castellana, Acantilado, per enfortir l'empresa.

col·leccions en llengua castellana, ha fet trontollar l'empresa, una empresa que ha comptat amb un equip excel·lent de directors literaris i redactors, potser l'equip més potent i brillant que mai hagi existit en l'edició catalana.

Però si l'antiga editorial fundada per Max Cahner i Ramon Bastardes i inaugurada amb Joan Fuster s'ha picat els

dots amb l'edició castellana, per a altres l'edició en castellà els ha fet créixer en projecció i prestigi. El cas més clar, el de Quaderns Crema amb Acantilado. Edicions Bromera, d'Alzira, també ha cregut necessari editar en castellà, sota un altre segell.

L'èxit d'Acantilado, el seu impacte cultural, ha causat, sense que fos la voluntat de l'editor, una discriminació del llibre en català. Una anècdota: l'editor va publicar al mateix moment l'edició castellana i catalana d'*El món d'ahir*, de Stefan Zweig, i un escriptor nacionalista català que publica només en català i que col·labora en un diari en català va esmentar el llibre amb el títol castellà: estava –i deu estar, encara– més pendent del que edita Acantilado que Quaderns Crema.

Paradoxalment, els grans grups editorials en llengua castellana, de Planeta a RBA, de Random House a Anaya, veuen ara més interessant que mai el mercat editorial en llengua catalana. Aquest interès s'ha mantingut i ha crescut fins i tot en els darrers anys, quan l'eufòria pel llibre català s'havia refredat, ja sigui creant col·leccions i segells editorials nous, ja sigui editant de tant en tant alguns dels seus títols en català, o bé adquirint empreses dedicades al llibre català, com han fet RBA i Planeta.

Així, Random House ha creat la col·lecció "La Rosa dels Vents", ben variada de gèneres, i ha obert una línia en llengua catalana a Galàxia Gutenberg / Cercle de Lectors. El Grup Anaya ha decidit que la seva editorial juvenil en llengua catalana, Barcanova, tin-

gués una col·lecció per a adults, de ficció i no-ficció, "Calam", que ara s'acaba de renovar amb un canvi de disseny. Tusquets ha fundat la col·lecció "L'ull de vidre". I encara, Planeta, que a més d'adquirir Columna i mantenir ben activa la col·lecció "Ramon Llull", ha mostrat públicament el seu interès per adquirir el Grup 62, format per dos segells editorials, Edicions 62 i Empúries.

Diverses circumstàncies poden haver-hi intervingut. En primer lloc, l'ajut econòmic de la Generalitat de Catalunya al llibre en català, cosa que fa que sigui una indústria que cal tenir en compte. En segon lloc, el fet d'impedir el possible retret de no fer res en favor de la llengua catalana. Però també hi pot intervenir la sincera bona voluntat d'afavorir la lectura en català.

Tot això ha fet que un sector tan "patriòtic" com era el de l'edició en català, ja des del gran renaixement editorial de principi del segle XX, s'hagi descatalanitzat de mica en mica i les empreses ja no siguin ni tan catalanes ni tan culturals. El llibre cada cop és més un producte de consum ràpid, un objecte d'actualitat.

L'entrada en el mercat en llengua catalana d'editorials espanyoles, de Madrid o de Barcelona, ha produït un canvi de panorama curiós que, involuntàriament, esdevé perjudicial per a la cultura catalana, en especial per a la imatge que ofereix la cultura catalana.

Els llibres editats per aquestes editorials espanyoles acostumen a ser productes de pedra picada, elaborats per equips experimentats. Des del disseny de la coberta fins a la lletra del text, desprenen una aroma de seducció funcional. A més, acostumen a gaudir de promocions adients i tenen al darrere excel·lents gabinets de premsa.

En contrapartida, una part nombrosa de les petites i voluntaristes editorials en llengua catalana, ja sigui de Barcelona com de fora, pateixen d'una manca de professionalitat que ja es fa patent des de la coberta i que acaba amb la promoció, absent o limitada. Es reforça així, i s'accentua, la imatge d'una cultura tronada, pagesa, enfront de l'espanyola, plenament europea. La provincialització és evident.

Enciclopèdia Catalana ha hagut de deixar la seu de l'Eixample per afrontar la crisi econòmica.

Lluís Bonada